

Sprawozdanie z konferencji podsumowującej projekt badawczy „W poszukiwaniu optymalnego modelu uzasadnienia orzeczenia sądowego”. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Lublin 21-22 września 2021 r.

DOI: 10.53024/10.4.44.2021

JANUSZ KONECKI*

W dniach 21-22 września 2021 r. w Lublinie odbyła się konferencja podsumowująca projekt badawczy „W poszukiwaniu optymalnego modelu uzasadnienia orzeczenia sądowego” zorganizowana przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury. Celem konferencji była prezentacja wyników projektu, którego głównym założeniem było wypracowanie modelu uzasadnienia orzeczenia, zawierającego jedynie niezbędną treść i jednocześnie przejrzystego oraz możliwie komunikatywnego dla osoby nieposiadającej wykształcenia prawniczego. Konferencja była także okazją do wymiany doświadczeń i dyskusji w obszarze sporządzania uzasadnień, w tym również w zakresie uzasadnień sporządzanych na urzędowych formularzach w sprawach karnych.

Zebranych gości i prelegentów powitał Dyrektor Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury sędzia Dariusz Pawłyszcz. W zagadnienia dotyczące uzasadniania orzeczeń sądowych wprowadził natomiast oraz otworzył obrady sędzia Adam Czerwiński, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury ds. szkolenia ustawicznego i współpracy międzynarodowej.

Pierwszy dzień konferencji podzielono na dwie sesje. Przewodniczył im sędzia dr Paweł Zdanikowski, kierownik Działu Badań i Analiz Krajowej Szkoły.

Pierwszą sesję otworzył dr hab. Paweł Nowak, prof. UMCS, jeden z ekspertów w projekcie badawczym, wystąpieniem pt. *Sporządzanie uzasadnień orzeczeń sądowych a naturalny porządek rzeczy w języku*. Prelegent obrazowo omówił cztery odmiany języka używanego przez Polaków – polszczyznę rzeczywistą (wulgarną, ekonomiczną), język publiczny (zrozumiały dla każdego, prosty, ekonomiczny),

---

* Dr Janusz Konecki, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku; ORCID 0000-0002-3226-6650.

język retropiczny (tradycyjny język używany przez władzę, trudny w odbiorze) oraz język specjalistyczny (zrozumiały tylko dla specjalistów). Prof. Paweł Nowak skonfrontował ze sobą założenia specjalistycznego porządku rzeczy w uzasadnieniu z będącym jego przeciwieństwem naturalnym porządkiem rzeczy, dzięki któremu następuje skuteczne przekazanie odbiorcy treści zawartych w uzasadnieniu. Podkreślił, że prawnicy powinni rezygnować z języka specjalistycznego, bo wyklucza on możliwość porozumienia na sali rozpraw. Wyrzucił przekonanie, że w toku rozprawy i w uzasadnieniu można posługiwać się elegancko i skutecznie językiem publicznym i naturalnym porządkiem rzeczy.

Bartosz Pilitowski, prezes Zarządu Fundacji Court Watch Polska, przedstawił następnie w swoim wystąpieniu zagadnienie pt. *Uzasadnienia orzeczeń sądowych w oczach i uszach obywateli – teoria, praktyka i rekomendacje*. Zwrócił na uwagę, że istotą uzasadnienia jest wypełnienie ustawowego obowiązku jego sporządzenia. Omawiając to zagadnienie zastanawiał się, jaki jest cel sporządzania uzasadnień, wskazując na to, że obowiązek ten nałożony na sędziów legitymizuje władzę sędziowską, która jest władzą nie pochodzącą z wyboru. Powoduje to, że w związku z deficytem zaufania do niej musi ona przekonywać odbiorców, że prawidłowo wykonuje swoją funkcję. Sporządzanie uzasadnień jest swoistą walką o praworządność, o szacunek dla prawa. Podsumowując, stwierdził, że wolontariusze fundacji wskazywali w swoich raportach, że w przypadku, gdy sąd wygłaszał ustne motywy, były one zazwyczaj przekonujące.

Sporządzanie uzasadnień orzeczeń sądowych a potrzeby mediów tradycyjnych i społecznościowych to kolejne zagadnienie poruszane w trakcie pierwszej sesji. Zaprezentowała je Patrycja Rojek-Socha, redaktor serwisu prawo.pl, prowadząca sekcję *Prawnicy i sądy*. W swoim wystąpieniu przedstawiła funkcje mediów masowych, w tym społecznościowych, a szczególnie siłę Internetu, w którym nic, co napisane, nie ginie. Prelegentka podkreśliła, że dostęp do treści orzecznictwa sądów ma istotne znaczenie w demokratycznym społeczeństwie m.in. z uwagi na społeczną kontrolę nad prawidłowością działania wymiaru sprawiedliwości. Media, popularyzując orzecznictwo sądowe, pełnią funkcję edukacyjną, podnosząc tym samym stan świadomości prawnej społeczeństwa, a także wpływają na wizerunek wymiaru sprawiedliwości. Rola dziennikarzy, jej zdaniem, polega na tym, że są niejako swoistymi łącznikami między sądami a obywatelami. To dzięki nim obywatele otrzymują podaną w przystępny sposób wiedzę o wydawanych orzeczeniach. Przedstawiła również jak powinno wyglądać idealne, z punktu widzenia mediów, uzasadnienie orzeczenia. Swoje wystąpienie zakończyła stwierdzeniem, że uzasadnienia, podobnie jak artykuły dziennikarskie, powinny być pisane z myślą o odbiorcy.

Pierwszą sesję zakończyło wystąpienie dr Moniki Strus-Wołos z Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego pt. *Praktyka sporządzania uzasadnień orzeczeń sądowych a oczekiwania zawodowych pełnomocników*. W trakcie wystąpienia wskazała, że zawodowi pełnomocnicy oczekują, że uzasadnienia będą jasne i zwięzłe. W związku z tym przedstawiła interesujący postulat wprowadzenia, na wzór prekluzji dowodowej, prekluzji objętościowej limitującej długość pism procesowych i uzasadnień.

W trakcie dyskusji po pierwszej sesji głos zabrali uczestnicy konferencji. Dyskusja dotyczyła głównie problemu wykluczenia z uwagi na niezrozumienie treści pism urzędowych kierowanych do obywateli, do czego przyczynia się używanie specjalistycznego języka. Zdaniem dyskutantów uzasadnienia orzeczeń sądowych powinny cechować się nie tylko precyzją, komunikatywnością i adekwatnością, lecz także elastycznością rozumianą jako dopasowanie treści uzasadnienia do okoliczności konkretnej sprawy. Podkreślano znaczenie ustnych motywów rozstrzygnięcia, które pozwalają zapoznać się z tym, z czym była związana sprawa, a tym samym przekonać odbiorców w uzasadnieniu o słuszności orzeczenia. Poruszono także kwestię możliwości uzasadniania orzeczeń w każdej sprawie, przywołując jednocześnie przykłady z innych krajów, gdzie takie regulacje przyczyniły się do znaczącego skrócenia długości uzasadnień, ich zaskarżalności, a także znaczącego zmniejszenia liczby wyroków uchylających lub zmieniających wydane orzeczenia. W kwestii komunikatywności uzasadnień wskazano, że w sprawach budzących zainteresowanie opinii publicznej dobrym rozwiązaniem jest przygotowywanie krótkiego streszczenia dla mediów.

Sędzia dr Jacek Sadowski przedstawił w trakcie drugiej sesji referat pt. *Współczesne funkcje uzasadnienia orzeczeń sądowych: pomiędzy argumentacją a komunikacją*. W swoim wystąpieniu zaprezentował podstawowe funkcje uzasadnień sądowych, dzieląc je na procesowe i pozaprocessowe. Przedstawiał inspirujące odpowiedzi na pytania, czy dobrze napisane uzasadnienie może obronić nietrafny wyrok oraz czy źle napisane uzasadnienie może być przyczyną uchylecia trafnego wyroku. Zwrócił także uwagę na ważne aspekty komunikacyjne uzasadnień.

W kolejnym wystąpieniu sędzia dr Janusz Konecki podczas wystąpienia za tytułowanego *Objętość i merytoryczne autorstwo uzasadnień orzeczeń sądowych w świetle badań* przedstawił wyniki badań dotyczących objętości uzasadnień orzeczeń sądowych. Pierwsze badanie dotyczyło objętości uzasadnień w sprawach cywilnych, które zostało wykonane na podstawie analizy uzasadnień orzeczeń sądowych umieszczonych na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych. Drugie dotyczyło uzasadnień orzeczeń sądowych w sprawach karnych rozpatrzonych przez jeden

z sądów okręgowych. Wyniki obu badań wskazują, że w tych kategoriach spraw uzasadnienia mogłyby być krótsze, przy rezygnacji z niektórych niekoniecznych części.

W końcowym wystąpieniu pt. *W poszukiwaniu optymalnego modelu uzasadnienia orzeczenia sądu – prezentacja raportu z wyników badań empirycznych* sędzieja dr Paweł Zdanikowski przedstawił wyniki badań związanych z wypracowanymi w ramach projektu modelowymi uzasadnieniami.

W trakcie dyskusji odnoszono się do podanych wyników badań. Akcentowano, że podstawową kwestią jest ustalenie przyczyn powodujących, że uzasadnienia są zbyt obszerne, a następnie podjęcie działań zmierzających do ich wyeliminowania.

Pierwszy dzień konferencji zakończyły warsztaty zatytułowane *Uzasadnienie orzeczenia pod lupą językoznawcy*, prowadzone przez językoznawców dr. hab. Pawła Nowaka, prof. UMCS, oraz prof. Mariusza Rutkowskiego, których celem było skrócenie uzasadnienia orzeczenia w sprawie cywilnej związanej z zasądzeniem zadośćuczynienia i odszkodowania, tak by było ono poprawne językowo, a zarazem spełniało wymogi prawne przewidziane dla uzasadnienia. Była to okazja do skonfrontowania własnych doświadczeń z wymogami językowej poprawności i zwięzłości.

Panelowi dyskusyjnemu pt. *Uzasadnienia formularzowe: doświadczenia i perspektywy*, którego moderatorem był Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły sędzieja Adam Czerwiński, poświęcony był drugi dzień konferencji. Wśród panelistów wymienić należy: adwokata Macieja Chorągiewicza, prokuratora Bogusława Machynię, a także sędziów Krzysztofa Dembowskiego, dr Dariusza Drajewicza, dr. Janusza Koneckiego i dr. Jacka Sadowskiego.

Krzysztof Dembowski przedstawił swoje doświadczenia związane ze sporządzaniem uzasadnień na formularzach urzędowych. Kolejny panelista, sędzia dr Jacek Sadowski, przedstawił zagadnienia dotyczące urzędowych formularzy z perspektywy doświadczeń sędziego cywilisty. Podkreślił, że w przypadku formularzy w postępowaniu cywilnym sędziowie byli ich odbiorcami, a nie twórcami. Zwrócił uwagę na zagadnienia dotyczące zapewnienia konwencyjnego prawa do sądu w przypadku uzasadnień formularzowych. Następnie prokurator Bogusław Machynia przedstawił doświadczenia prokuratorów jako odbiorców uzasadnień sporządzonych na formularzach urzędowych. Zwrócił on uwagę na trudności w ich odbiorze. Adwokat Maciej Chorągiewicz zaprezentował z kolei doświadczenia z perspektywy wykonywania funkcji obrońcy. Wskazał, że uzasadnienie powinno być jasne i trafiające do oskarżonego, co nie zawsze zapewniają formularze. Sędzia dr Janusz Konecki omówił wyniki badań sędziów w zakresie oceny sporządzania

uzasadnień orzeczeń sądowych w sprawach karnych na formularzu pod kątem komunikatywności, przejrzystości oraz zrozumiałości, a także ilości czasu potrzebnego do sporządzenia takiego uzasadnienia w stosunku do uzasadnienia sporządzonego metodą tradycyjną.

Z badań tych wynika, że ankietowani sędziowie oceniają uzasadnienia sporządzone na urzędowych formularzach raczej jako mało komunikatywne i przejrzyste. W zakresie zrozumiałości zdania ankietowanych były podzielone. Prawie połowa ankietowanych wskazywała, że sporządzanie uzasadnień z wykorzystaniem formularzy zajmuje mniej czasu, ale tylko w sprawach prostych, a jedna czwarta badanych wyraziła zdanie, że tego czasu na pisanie uzasadnienia poświęca więcej. Kolejny panelista, sędzia dr Dariusz Drajewicz, wskazał na wyniki badań w zakresie popełnianych błędów w wykorzystaniu formularzy w uzasadnieniach sądów odwoławczych. Prof. Mariusz Rutkowski zauważył, że przy sporządzaniu uzasadnień następuje „rozejście się” oczekiwań odbiorców uzasadnienia (sądu odwoławczego i stron postępowania). Podkreślił komunikacyjne aspekty uzasadnień odnosząc się do potwierdzonych badaniami trudności w odbiorze języka w tabelarycznych formach.

W trakcie dyskusji uczestnicy zgodnie prezentowali stanowisko, że w pewnych sprawach, zwłaszcza wielopodmiotowych lub wieloczynowych, powinno być dopuszczalne sporządzanie uzasadnień na dotychczasowych zasadach. Postulowano zatem fakultatywność formularzowej formy sporządzania uzasadnień. Wyrażono pogląd, że skoro już wprowadzono formularze, to powinny zostać przeprowadzone ewentualne zmiany w ich treści i strukturze, a dopiero gdy będą one nieskuteczne, powinno nastąpić wyeliminowanie tej formy sporządzania uzasadnień. Zwrócono także uwagę na powiązanie sporządzania uzasadnień z zasadą efektywności postępowania, której formularze mogą służyć.

Po owocnej dyskusji konferencję podsumowano i zakończono.

**Report from the conference summarizing the research project
„In search of an optimal model of reasons of a court judgement”
National School of Judiciary and Public Prosecution Lublin,
September 21-22, 2021**

